Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 14:53:20

Studia Iuridica Lublinensia vol. XXIV, 2, 2016
DOI: 10.17951/sil.2016.25.2.281

Grzegorz Smyk
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
grzegorzsmyk@prawo.umcs.lublin.pl

Paweł Chmielnicki, *Tworzenie instytucji gospodarki a ustawodawstwo polskie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015, ss. 392

Problematyka tworzenia instytucji gospodarki w nowoczesnych państwach i społeczeństwach postindustrialnych jest kwestią frapującą uczonych przynajmniej od końca lat 80. XX w. Zagadnienie to, ze względu na wieloaspektowe spektrum badawcze, wykracza poza jedną dziedzinę wiedzy oraz wymaga uwzględnienia i konfrontacji zarówno czynników ekonomicznych i prawnych, jak i społeczno-kulturowych. Stawia to przed badaczem podejmującym trud opisu i wyjaśnienia tego fenomenu szczególne wyzwanie erudycyjne, wymagające wieloletniego przygotowania i umiejętności krytycznej analizy zachodzących zjawisk, związanych bezpośrednio i pośrednio z głównym przedmiotem dociekań badawczych. Zadania takiego podjął się – z udanym rezultatem – Paweł Chmielnicki, autor recenzowanego opracowania.

Jak wspomniano, zagadnienie ekonomiki instytucjonalnej ma swoją tradycję i stałe miejsce w nauce obcej i polskiej. Tę ostatnią reprezentują prace między innymi takich takich autorów, jak: W. Stankiewicz (*Ekonomika instytucjonalna, potrzebny, ale trudny wykład akademicki*, 2006), A. Ząbkowicz (*Współczesna ekonomia instytucjonalna wobec głównego nurtu ekonomii*, 2003), M. Ratajczak (*Instytucjonalizm: wzbogacenie czy alternatywa ekonomii głównego nurtu?*, 2005) czy B. Klimczak (*Uwagi o powiązaniach między standardową ekonomią i nową ekonomią instytucjonalną*, 2006). Uwagę zwraca, że zagadnienie gospodarki instytucjonalnej jest podejmowane głównie – co zrozumiałe – przez przedstawicieli nauk ekonomicznych. W tym stanie rzeczy za niezwykle cenne należy uznać opracowania tej problematyki także z punktu widzenia nauk prawnych, które pozwalają na kompleksową analizę genezy tego kierunku ewolucji gospodarki i jej sformalizowanych instytucji, procesu kreowania jej podstaw normatywnych oraz konstatację istniejących i przewidywanych skutków w Polsce przełomu XX i XXI w.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 14:53:20

Takie badania przybliżają nas do podstawowego celu, jakim jest wyjaśnienie charakteru tego powszechnie zauważanego i akceptowanego zjawiska.

Rozprawa Pawła Chmielnickiego w pełni mieści się w powyższym nurcie badawczym. Dobór tematu należy uznać za właściwy, gdyż pomimo istniejących już opracowań dotyczących bezpośrednio tej tematyki lub tego samego zakresu zagadnień, autor ujmuje ją z nowej, zdecydowanie szerszej perspektywy badawczej, mieszczącej się – co oczywiste – w dziedzinie nauk ekonomicznych (ekonomia instytucjonalna), nauk o polityce, ale przede wszystkim w dziedzinie nauk prawnych, takich jak teoria i filozofia prawa, a nawet historia prawa. Takie podejście badawcze, uwzględniające wieloaspektowość analizowanego zagadnienia, nadaje recenzowanej pracy walor nowości, wymagany i oczekiwany w pracach naukowych aspirujących do kanonu opracowań z dziedziny nauk społecznych i ekonomicznych.

Przedmiotem monografii Pawła Chmielnickiego jest tworzenie instytucji gospodarki, sformalizowanych przez włączenie konstytuujących te instytucje rozwiązań dylematów decyzyjnych człowieka gospodarującego do systemu prawa. Jej celem zaś jest przedstawienie genezy instytucji formalnych gospodarki o długookresowych tendencjach, jakie występują w procesie prawotwórczym. Towarzyszy im postawiona przez autora we wstępie teza, że tworzenie instytucji gospodarki podlega prawu popytu i podaży, tak jak i wytwarzanie każdego innego dobra materialnego i niematerialnego. Przyjęcie takiego podejścia badawczego do analizy i opisu prezentowanego zagadnienia przesądziło o zastosowaniu przez autora metody formalno-dogmatycznej, zawsze koniecznej dla przeprowadzenia egzegezy przepisów prawnych wyznaczających ramy instytucjonalne aparatu gospodarczego każdego państwa, niezależnie od jego proweniencji ustrojowej, oraz metody kwantatywno-kwalifikatywnej, służącej ustaleniu czynników towarzyszących i wpływających na tworzenie instytucji gospodarki. Ta ostatnia metoda okazała się szczególnie przydatna i pożądana ze względu na konieczność uzasadnienia podstawowej tezy badawczej postawionej przez autora na wstępie opracowania. Ponadto, ze względu na szeroki zakres czasowy obejmujący okres od 1990 r. do współczesności, autor wykorzystał dopełniająco metodę historyczną, ukazującą kontekst polityczny, gospodarczy i społeczny przemian zachodzących w tych zjawiskach w Polsce na przełomie XX i XXI w. Wykorzystanie tych metod należy uznać za prawidłowe i w pełni przystające do zakresu analizy prezentowanej problematyki badawczej, co świadczy o erudycji i wysokich kwalifikacjach warsztatowych badacza.

Recenzowana praca skład się ze wstępu, 11 rozdziałów problemowych podzielonych na punkty i podpunkty oraz wniosków końcowych, dopełnionych wykazem źródeł i literatury. Zawartość treściowa wstępu zawiera wszystkie elementy wprowadzające czytelnika w zakres przedmiotowy opracowania, wskazuje na cel i zamierzenie badawcze oraz wykorzystane metody. Omówienie tych kwestii

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 14:53:20

właśnie we wstępie należy uznać za w pełni satysfakcjonujące. Rozdział pierwszy, zatytułowany „Formalizacja instytucji gospodarki", jest rozwinięciem zagadnień sygnalizowanych we wstępie i zawiera szczegółowe omówienie pojęciowego rozumienia treści instytucji gospodarki, genezy i znaczenia zabiegów formalizujących dla rozumienia treści tych instytucji, ze wskazaniem na prawo jako jeden ze sposobów osiągnięcia tego celu, w tym także samego procesu formalizującego. Drugi rozdział, zatytułowany „Źródła instytucji formalnych gospodarki", przedstawia przesłanki i procesy obejmowania roli inicjatora formalizacji rozwiązań służących procesom gospodarczym oraz definiuje podmioty tych procesów i ich rolę. Rozdział trzeci, zatytułowany „Konkurencja o dostęp do dysponentów", koncentruje się na jej modelach i rodzajach, uwzględniając zarówno konkurencję jawną, półjawną, jak i niejawną. W rozdziale czwartym, zatytułowanym „Optymalizacja kosztów udziału źródła w procesie formalizacyjnym", autor omawia koszty występowania człowieka gospodarującego w roli źródła, przybliża jego kamuflowanie w tej roli oraz ograniczanie dostępu do informacji o korzyściach i kosztach związanych z formalizacją poszczególnych rozwiązań. Tę część opracowania zamyka rozdział piaty, w całości poświęcony metodom badań nad formalizacją instytucji gospodarki. Kolejne rozdziały, od szóstego do jedenastego, stanowią badania autora nad kosztami transakcyjnymi i barierami wejścia, konkurencją i przewagą, kosztami utrzymania systemu i ich redukcji, możliwością i środkami obrony przed dominacją ekonomiczną, redukcją ryzyka przedsiębiorcy wraz z możliwościami wyboru gotowych rozwiązań. Obejmują one okres pomiędzy 1990 a 2013 r., a więc pozwalają na wyciąganie właściwie udokumentowanych wniosków, które obok wykorzystywanych metod badawczych stanowią najmocniejszą część monografii. Pracę uzupełnia imponujący wykaz wykorzystanych źródeł formalnych i literatury przedmiotu. Ponadto należy w tym miejscu podkreślić, że opracowanie Pawła Chmielnickiego jest napisane poprawną polszczyzną, zaś jego wywody charakteryzują się jasnością stawianych tez i analizowanych problemów. Pod względem formalnym opracowanie także nie budzi zastrzeżeń.

W konkluzji należy stwierdzić, że recenzowana praca Pawła Chmielnickiego pt. *Tworzenie instytucji gospodarki a ustawodawstwo polskie* stanowi nowe, oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, wypełniając istotną lukę w tej dziedzinie zarówno w naukach prawnych, jak i ekonomicznych oraz nauce o polityce, polegającą na braku holistycznego ujęcia dziejów procesu ustawodawczego w tej materii. Recenzowane opracowanie w pełni odpowiada warunkom stawianym opracowaniom naukowym, stanowiąc istotny wkład do aktualnego stanu badań.